

Kurzus kódja(i): FLM-241:23
FLMD-111:26
FLMD-211:21

Kurzus címe: Dokumentumfilm: elmélet, történet, módszerek

Tanár neve: Varga Balázs

Kurzus időpontja, helye: csütörtök, 9.00 – 10.30, 34-es terem

Kurzus típusa: Előadás

Kurzus leírása: A kurzus keretében a dokumentumfilmmel kapcsolatos legfontosabb elméleti kérdéseket tekintjük át szövegek értelmezése, illetve kortárs európai, amerikai és magyar dokumentumfilmek, valamint néhány filmtörténeti klasszikus alkotás (filmrészletek vagy teljes filmek) elemzése segítségével.

A kurzus tématerve:

1. Bevezetés. Dokumentum/film. Definíciók, szerepkoncepciók, tipológiák.
2. A dokumentumfilm és a társadalmi valóság. A dokumentumfilmese kifejezés módzatai. Doku-poétikák.
3. Dokumentumfilm és a politikai aktivitás. Propaganda, protest, provokáció.
4. Dokumentumfilm és etika. Közelség és távolság, a reprezentáció politikája.
5. „Légy a falon”. A megfigyelő dokumentumfilmek kérdései.
6. A cinéma vérité és a beavatkozásmentesség problémái.
7. Ki beszél itt? Dokumentumfilmese beszédhelyzetek a magyarázó dokumentumfilmtől az önéletrajzi filmekig.
8. Dokumentumfilm és kulturális emlékezet. Történelmi tapasztalatok feldolgozása dokumentumfilmben.
9. Found footage-filmek. Archív anyagok használata.
10. Újrajátszva. Rekonstruált jelenetek dokumentumfilmekben.
11. Áldokumentumfilmek.
12. Dokumentumfilm, média, digitális kultúra.

Kurzus teljesítésének követelményei: A félév írásbeli vizsgával zárul. Ennek első fele egy filmismereti teszt a kötelező filmek alapján. A teszt minimum 70%-os teljesítése a jegyszerzés alapfeltétele. Az írásbeli vizsga második fele (teszt és esszékérdések a szakirodalom és az előadások anyaga alapján) csak akkor értékelhető, ha a beugró teszt sikerült.

- Kötelező filmek:**
1. Almási Tamás: Sejtjeink
Bódy Gábor –Dárday István – Fehér György – Jeles András – Tarr Béla – Wilt Pál: Hat bagatell
 2. Robert Flaherty: Nanuk, az eszkimó
Joris Ivens: Eső
Sára Sándor: Cigányok
 3. Michael Moore: Fahrenheit 9/11
Morgan Spurlock: Super Size Me
 4. Buzás Mihály – Szolnoki József: Leptinotarsa
Lars von Trier: Öt akadály
 5. D.A. Pennebaker: Dont Look Back
Albert Maysles–David Maysles: Salesman
 6. Jean Rouch: Egy nyár krónikája
Gulyás Gyula–Gulyás János: Ne sápadj!
 7. Ari Folman: Libanoni keringő
Kincses Réka: Balkán bajnok

-
8.
Gazdag Gyula: Társasutazás
Alain Resnais: Sötétség és köd
 9.
Forgács Péter: Dunai exodus
Papp Gábor Zsigmond: Az ügynök élete
 10.
Errol Morris: The Thin Blue Line
Kevin Macdonald: Zuhanás a csendbe
 11.
Rob Reiner: This is Spinal Tap
Siklósi Szilveszter: Az igazi Mao
 12.
Dzsafar Panahi–Mojtaba Mirtahmasb: Ez nem egy film
BÚÉK – Egy dokumentumfilm Magyarországról
-

Kötelező / ajánlott irodalom: Kötelező:

- Nichols, Bill: A dokumentumfilm típusai. *Metropolis* (2009) no. 4. 20–41.
Renov, Michael: A dokumentumfilm poétikájának megelőlegezése. *Metropolis* (2009) no. 4. 42–65.
Grindon, Leger: A dokumentumfilm interjú poétikája. *Metropolis* (2009) no. 4. 66–80.
Plantinga, Carl: Dokumentumfilm. *Metropolis* (2009) no. 4. 10–19.

Ajánlott:

- A magyar dokumentumfilm a rendszerváltás után. *Metropolis* (2004) no. 2. (Czirják Pál, Füredi Zoltán és Sz. Varga Zsuzsanna tanulmányai)
- Assmann, Jan: *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Budapest, Atlantisz, 2004.
- Barnouw, Erik: *Documentary: A History of the Non-Fiction Film*. Oxford, Oxford University Press, 1993.
- Beattie, Keith: *Documentary Screens. Non-Fiction Film and Television*. New York, Palgrave Macmillan, 2004.
- Bruzzi, Stella: *New documentary: a critical introduction*. London – New York, Routledge, 2006.
- Chanan, Michael: Truth Games. Cinéma vérité and Direct Cinema. In: Chanan, Michael: *The Politics of Documentary*. London, BFI, 2007. 166–183.
- Cowie, Elizabeth: *Recording Reality, Desiring the Real*. Minneapolis, University of Minnesota Press, 2011.
- Czirják Pál: Elbeszélőkényszer, dokumentumfilm és a történelmi emlékezet konstruálása. Adalékok a történelmi dokumentumfilm és az oral history módszertani összevetéséhez. *Replika* (2007 szeptember) no. 58. 91–119.
- Doherty, Thomas: The Sincerest Form of Flattery: A Brief History of the Mockumentary. *Cineaste* 28 (2003) no. 4. 22–24.
- Ellis, Jack C.: *A new history of documentary film*. New York, Continuum, 2005.
- Geertz, Clifford: „A bennszülöttek szemszögéből”: az antropológiai megértés természetéről. In: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások*. Budapest, Osiris, 2001. 227–245.
- Geertz, Clifford: Sűrű leírás. Út a kultúra értelmező elméletéhez. In: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások*. Budapest, Osiris, 2001. 194–226.
- Gelencsér Gábor (szerk.): *BBS 50. A Balázs Béla Stúdió 50 éve*. Budapest: Műcsarnok, Balázs Béla Stúdió, 2009. 263–331. (Hammer Ferec, K. Horváth Zsolt, Pócsik Andrea, A. Gergely András és Czirják Pál tanulmányai)
- Juhász, Alexandra – Lerner, Jesse (eds.): *F Is for Phony: Fake Documentary and Truth's Undoing*. Minneapolis, University of Minnesota Press, 2006.
- Kádár Anna: „Körberajzolni a tűz árnyékát”. *Újra felhasznált felvételek a Balázs Béla Stúdió 1968-1979 között készült filmjeiben*. Pécs, PTE BTK Kommunikáció- és Médiaelméleti Tanszék, 2010. 9–22.
- Kapás Zsolt Zsombor: Mockumentary, a dokumentarista jelhasználat reflexiója *Apertúra* (2011 ősz) <http://apertura.hu/2011/osz/kapas>
- Kapás Zsolt Zsombor: Elfogult objektivitás? Dokumentaritás és propaganda Michael Moore filmjeiben. *Apertúra* (2014 tavasz)

<http://uj.apertura.hu/2014/tavasz/kapas-elfogult-objektivitas-dokumentaritas-es-propaganda-michael-moore-filmjeiben/>
Kovács András Bálint: Az etnográfus filmrendező. Jean Rouch. *Filmvilág* (1985) no. 7. 38–43.
Könczei Csilla: Reflexivitás a dokumentumfilmben. *Filmtett* (2005)
<http://www.filmtett.ro/cikk/2497/reflexivitas-a-dokumentumfilmben>
Macdonald, Kevin – Cousins, Mark: *Imagining reality: the Faber book of documentary*. London, Faber and Faber, 2006.
Macdougall, David: A megfigyelő filmen túl. In: Füredi Zoltán (szerk.): *A valóság filmjei. Tanulmányok az antropológiai filmről és filmkatalógus*. Budapest, Palantír, 61–75. <http://www.docuart.hu/palantir-film-alapitvany-kiadvany/a-valosag-filmjei-1391207319.pdf>
Murai András – Tóth Eszter Zsófia: Hogyan képzeljük el? A holokauszt emlékezete és a helyszín rekonstrukciója dokumentumfilmekben. *Korall* (2010) no. 41. http://epa.oszk.hu/00400/00414/00032/pdf/Korall_41_081-096.pdf
Murai András: Meggyőzés és vizuális élvezet. Antikapitalista és antiglobalista dokumentumfilmekről. *Médiakutató* (2010 nyár)
http://www.mediakutato.hu/cikk/2010_02_nyar/05_antikapitalista_antiglobalista/
Nichols, Bill: *Introduction to Documentary*. Bloomington, Indiana University Press, 2001.
Nichols, Bill: *Representing Reality: Issues and Concepts in Documentary*. Bloomington, Indiana University Press, 1991.
Pink, Sarah: Interdiszciplináris programok a vizuális kutatásban: A vizuális antropológia újragondolása. In: Letenyey László (szerk.): *Településkutatás II. Szöveggyűjtemény*. Budapest, Ráció, 703–724.
<http://tettconsult.eu/books/TelkutHTM/szovgyujtpdf/18-sarahpink.pdf>
Plantinga, Carl R.: *Rhetoric and Representation in Nonfiction Film*. Cambridge – New York, Cambridge University Press, 1997.
Pócsik Andrea (szerk.): Antropológiai és dokumentumfilm-elméletek. *Replika* (2012) no. 81.
Renov, Michael (ed.): *Theorizing Documentary*. New York, Routledge, 1993.
Rhodes, Gary D. – Parris Springer, John (eds.): *Docufictions: essays on the intersection of documentary and fictional filmmaking*. Jefferson, McFarland & Co., 2006.
Rosenthal, Alan (ed.): *New Challenges for Documentary*. Manchester – New York, Manchester University Press, 2005.
Sárközy Réka: *Elbeszélte múltjaink. A magyar történelmi dokumentumfilm útja*. Budapest, 1956-os Intézet – L'Harmattan Kiadó, 2011.
Stóhr Lóránt: Feltépett sebek. Önreflexivitás a kollektív traumák dokumentumfilmes feldolgozásában. *Médiakutató* (2011 ősz)
http://www.mediakutato.hu/cikk/2011_03_osz/07_feltepett_sebek
Stóhr Lóránt: Hit nélkül élni. Errol Morris. *Filmvilág* (2013) no. 1.
Tóth Péter Pál: A képmutatás kora. Dokumentumfilm és kreativitás. *Filmvilág* (2010) no. 7. 7–10.
Udvarnoky Virág: Történelem és emlékezet dokumentumfilmben. *Metropolis* (2004) no. 2. 50–56.
Ward, Paul: *Documentary: The Margins of Reality*. London, Wallflower, 2005.
Winston, Brian: *Lies, Damn Lies and Documentaries*. London, British Film Institute, 2000.
Young, Colin: A megfigyelő film. In: Füredi Zoltán (szerk.): *A valóság filmjei. Tanulmányok az antropológiai filmről és filmkatalógus*. Budapest, Palantír, 47–61. <http://www.docuart.hu/palantir-film-alapitvany-kiadvany/a-valosag-filmjei-1391207319.pdf>
Zalán Vince (szerk.): *Budapest Iskola*. Budapest, MADE, 2005.
